

Formar i educar amb perspectiva de gènere: En quin punt estem?

Dra. Ainoa Mateos Inchaurredo
Professora Facultat d'Educació
Universitat de Barcelona
Grup de recerca GRISIJ

En quin punt estem?

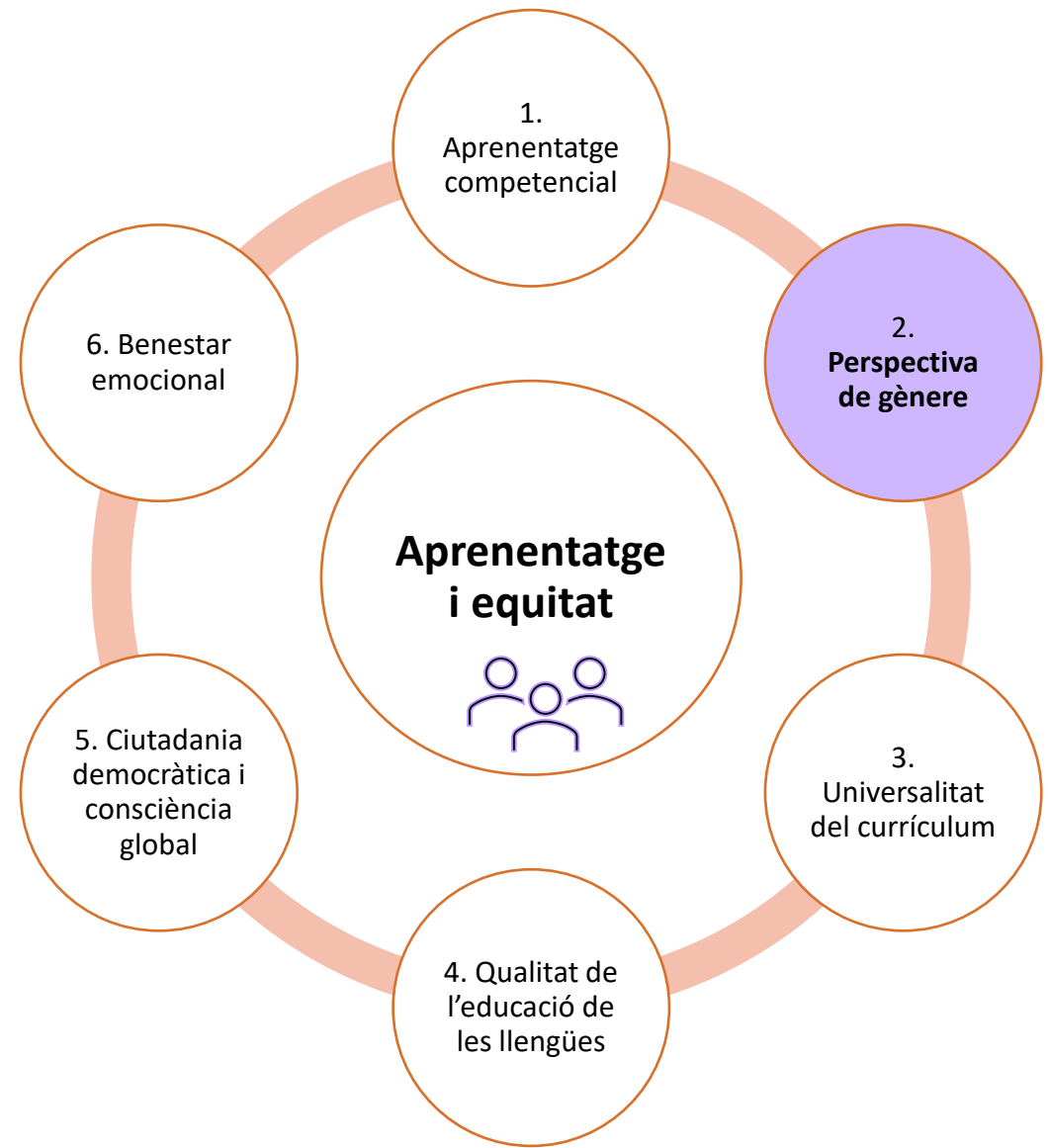
El currículum de l'educació bàsica es conforma com un instrument del **model educatiu per aconseguir una societat més justa** i democràtica, cohesionada, **inclusiva** que contempli totes les persones i on sigui possible la igualtat d'oportunitats i la **igualtat real i efectiva** (Departament d'Educació, 2022)

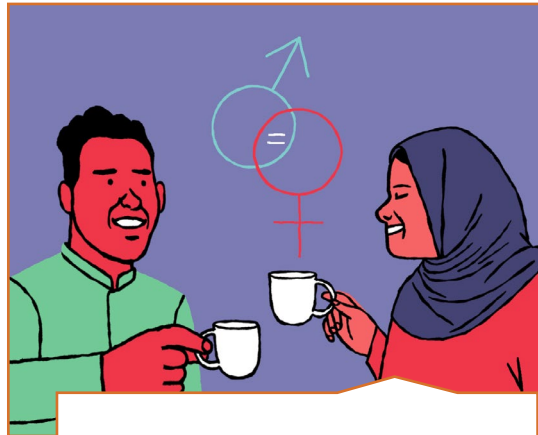

En quin punt
estem?

SIS VECTORS

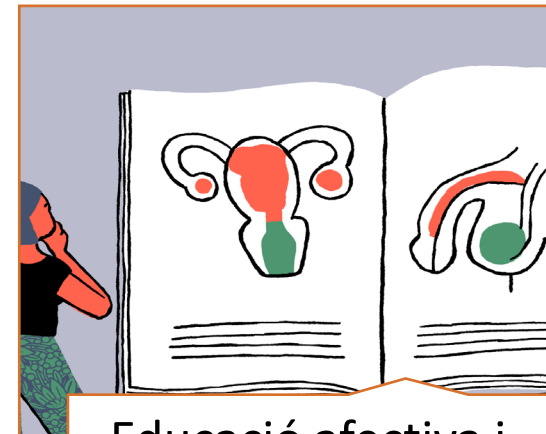
Vector Perspectiva de gènere

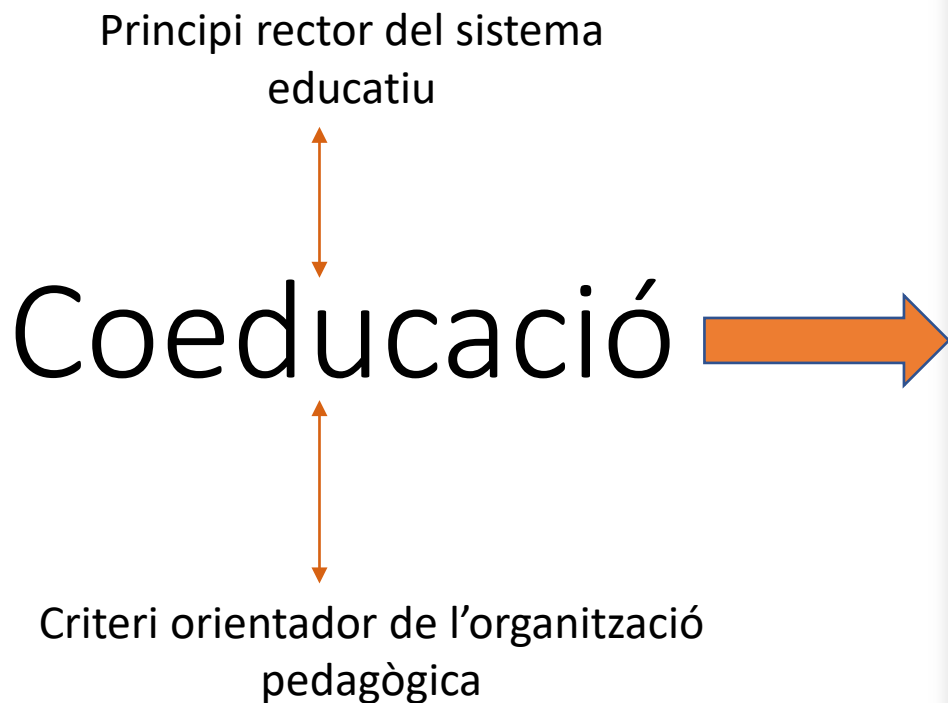
Coeducació

Perspectiva de
gènere

Educació afectiva i
sexual

Transformar l'escola. Educar a nens i nenes en igualtat, reconeixent i valorant la diversitat.

UNA MIRADA DE GÈNERE

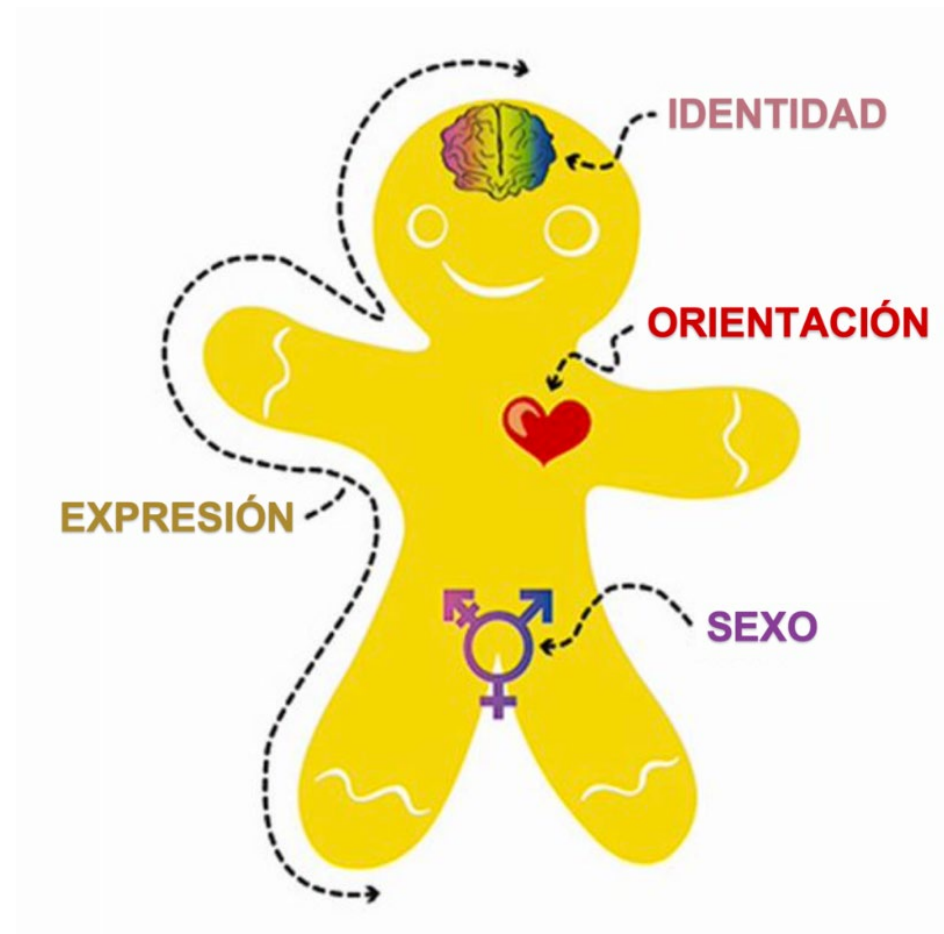

Figura de Wikipedia.
Més informació en: <https://www.genderbread.org/>

Perspectiva de gènere

Departament d'Educació (març 2022)

Un currículum dissenyat amb perspectiva de gènere per:

- Fer efectiva l'**educació integral** de les persones
- **Trencar amb els estereotips** de gènere i l'assignació de **rols** en funció del sexe i gènere.
- Superar les **desigualtats i discriminacions** i erradicar la violència

Perspectiva de gènere

Projecte INDOVIG21 (Mateos et al, 2022)

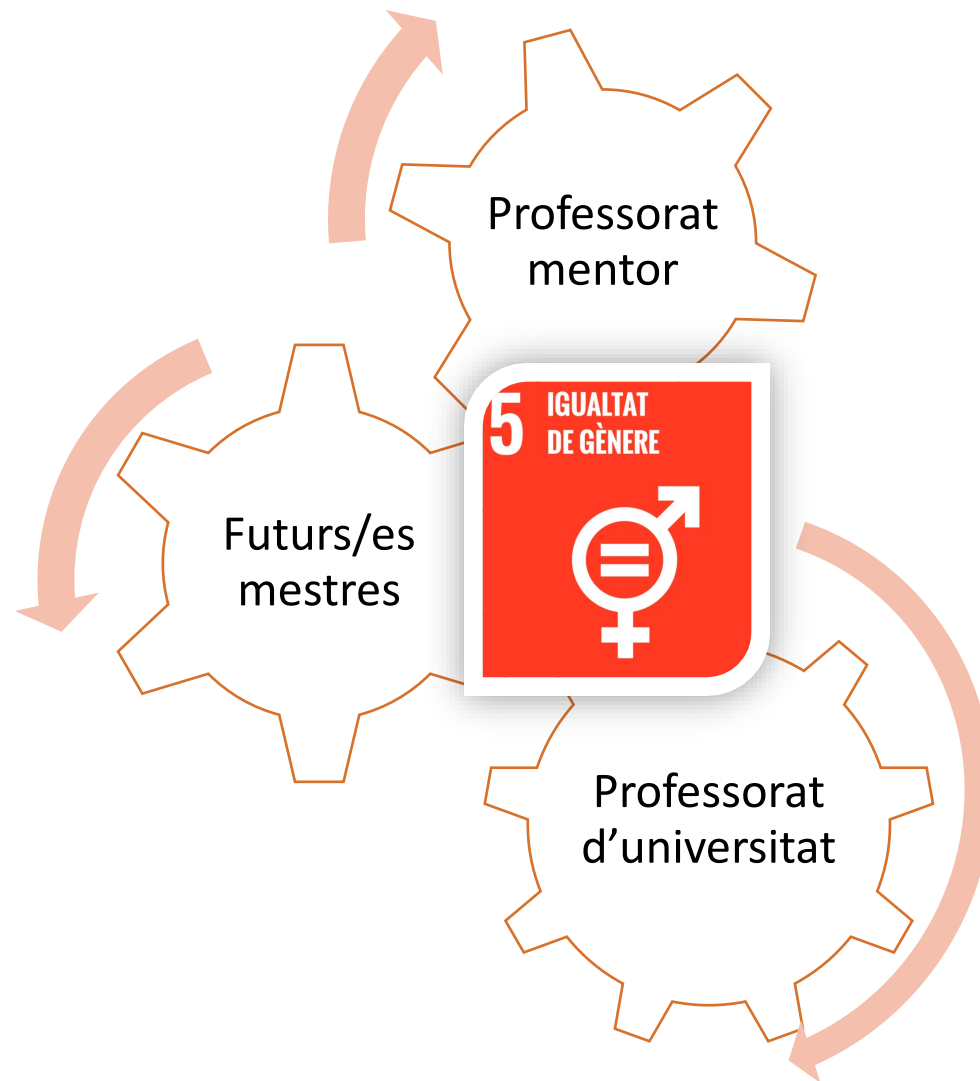
Col·lecció UBTV. Sèrie: **Prevenió de la ceguesa de gènere en l'acció socioeducativa**

Perspectiva de gènere

Activitat finançada a càrrec dels crèdits rebuts del “Ministerio de la Presidencia, Relaciones con las Cortes e Igualdad, a través de la Secretaria de Estado de Igualdad” i amb el suport de del Consell Interuniversitari de Catalunya. Projecte INDOVIG 2021 (Ref. projecte 2021 INDOV 00006).

Grau d'Educació Primària Dual

Comencem per la Universitat....

- La transversalitat de la perspectiva de gènere és un **principi d'actuació** que ha d'estar **en tots els espais públics**, inclosa la Universitat.
- Aquesta transversalitat implica **considerar no sols diferències intergènere sinó també intragènere**.
- La perspectiva de gènere ha de ser aplicada en la docència universitària (art. 28 **Llei 17/2015**, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva entre homes i dones. Al·ludeix a la **perspectiva de gènere en la formació de formadors**).
- Introduir la perspectiva de gènere en la docència és **una qüestió d'ètica i justícia social**.

Comencem per la Universitat....

- **No suposa una docència sobre les dones**, sinó una docència que considera el gènere i el sexe com a variables analítiques i explicatives claus (AQU, 2019).
- Docència **reconeixedora de la diferència**, però **no reproductora** de les desigualtats.
- **INTERSECCIONALITAT**. Tània Verge i Teresa Cabruja (2017:7) "*que la naturalesa i les implicacions del gènere i la seva intersecció amb altres eixos de desigualtat s'incorporin en el currículum de totes les assignatures, defugint un tractament separat com un problema específic dins de les assignatures*".
- **Reporta beneficis a l'alumnat** més enllà de l'esfera acadèmica (AQU, 2019):
 - ✓ Estimula un *pensament crític*
 - ✓ Proporciona noves *eines per a identificar mites i estereotips*
 - ✓ *Qüestiona normes i rols socials* atribuïts als gèneres

Punt de partida?

- Des d'aquest posicionament es **qüestionen els estereotips** per elaborar nous continguts que permetin incidir en l'imaginari col·lectiu (Liliana Hendel, 2017:15) dels futurs i futures mestres així com d'altres agents educatius.
- Alguns estudis com el de Resa (2021) després de revisar 72 plans docents revisats al grau d'Educació Primària de la Universitat UCM conclou:
 - La formació inicial del professorat dels graus d'educació Primària continua girant al voltant d'una **visió androcèntrica, llenguatge sexista, invisibilitat de les dones** i no garanteix l'educació en igualtat de les generacions futures.

A la Universitat... Què podem fer? Qüestionar-nos

- Fem servir un llenguatge inclusiu?
- Existeixen assignatures relacionades amb la igualtat d'oportunitats?
- Adoptem una mirada interseccional?
- Tenim inclòs als plans docents competències transversals o específiques que al·ludeixin a la igualtat de gènere? I en els objectius de treball?
- Al contingut, es parla d'igualtat de gènere?
- Ens qüestionem els continguts amb una mirada amplia de la diversitat de gènere, identitats i orientacions sexuals, entre altres?
- Quan parlem d'infants... Quina imatge tenim d'aquest infant? Quin és el constructe social del que partim?
- Oferim materials i recursos a l'alumnat que tractin la igualtat de gènere?
- A les referències bibliogràfiques que facilitem a l'alumnat... Estan visibilitzades les recerques i publicacions de homes i dones de forma equitativa?

A l'escola i institucions educatives

Questionar-nos.

EL CURRÍCULUM OCULT DE GÈNERE

En què consisteix? Aprenentatge de valors, actituds, coneixements, habilitats, etc. Que no són explícits i/o intencionats que es donen al context escolar i que porten una càrrega sexista i estereotipada.

El poder més gran del currículum ocult de gènere és, precisament, que es presenta de forma **inconscient i invisible**, naturalitza una divisió del gènere sense qüestionar-se aquest ordre preestablert i les implicacions que suposa (Suberviola et al., 2021).

Som conscients de **com influeix** el currículum ocult en el desenvolupament dels infants? Quina és la nostra representació mental del binomi gènere-poder?

A l'escola i institucions educatives

Questionaris.

LES RELACIONS ENTRE LES PERSONES...
Horitzontal? Clima d'escolta, seguretat, sense jutjar, etc.

- **Com es distribueixen els espais al pati?** En relació al gènere, a l'edat, etc.
- **I els lavabos?** Mixtes os segregats?
- **A què juguen els infants?** Juguen conjuntament? Hi ha joc diferencial per gènere?
- **Als espais (racons) participen tots i totes?** Hi ha preferències de nens o nenes per un espai en concret? Es fa rotatori?
- Quan hi ha treball en equip, **quins rols assumeixen?**
- Identifiquen relacions abusives? Tenen consciència de que hi ha línies vermelles?
- Tenen a la seva disposició **material que representa la diversitat** (de gènere, d'orientació sexual, de cultura, etc.)?
- **Com veuen el seu cos?** Trencar estereotips i cànons de bellesa.
- Facilitem **models alternatius** de masculinitat i feminitat? En quin mirall es poden veure?
- **Xoc cultural?** Del rebuig al silenci i del silenci a participar.

A l'escola i institucions educatives

Qüestionaris.

Com a docents...

- Estem sensibilitzats vers la perspectiva de gènere? I l'educació afectiva i sexual?
- Com et sents davant d'aquests temes?
- Donem visibilitat a la diversitat (d'autores i autores, identitats de gènere, orígens, orientació sexual, etc.) en els diversos àmbits?
- Qüestionem els estereotips sexistes i patriarcals? I la mirada heteronormativa i androcèntrica?
- Som conscients del rol com a persona referent per als infants? Hi ha coherència entre el discurs i la pràctica?

Llista de validació del vector PG del Departament d'Educació:

https://projectes.xtec.cat/nou-curriculum/wp-content/uploads/usu2072/2023/02/Llista-de-validacio%CC%81-perspectiva-de-ge%CC%80nere_TS_senselogoxarxa.docx.pdf

A l'escola. Què podem fer?

- **Cuidar el llenguatge:** no utilitzar el masculí com a hegemònic i universal; nombrar-se des de el gènere; visibilitzar la contribució de les dones als diferents àmbits; evitar que les nenes s'atribueixin tasques domèstiques o de criança com una tasca pròpia; **el llenguatge no és neutre.**
- Ja disposem de materials coeducatius... Continuem dissenyant i millorant les pràctiques educatives amb una **mirada de gènere.**
- **Lideratge distribuït** (corresponsabilitat de l'equip), escola democràtica.
- **Visibilitzar a totes les persones** que configuren el centre (PAS, professorat, persones de la neteja, alumnat, etc.).

A l'escola. Què podem fer?

- **Política de centre que vetllin per la coeducació** (Educaweb, 2018):
 - **Inclusió de la igualtat de gènere** al PEC, programació, assignacions de responsabilitats i espais.
 - **De-construir els estereotips** de gènere des de la primera infància. Aprenen per experiència directa i indirecta, per observació.
 - **Formació continuada** per al professorat en coeducació.
 - Vetllar i garantir un **tracte a l'alumnat** amb independència del seu gènere, identitat, expressió o orientació sexual.
 - Fomentar jocs i joguines **neutres, cooperatius i compartits**. Dins i fora de l'aula.
 - **Col·laboració amb la família** i formació (parentalitat amb perspectiva de gènere)

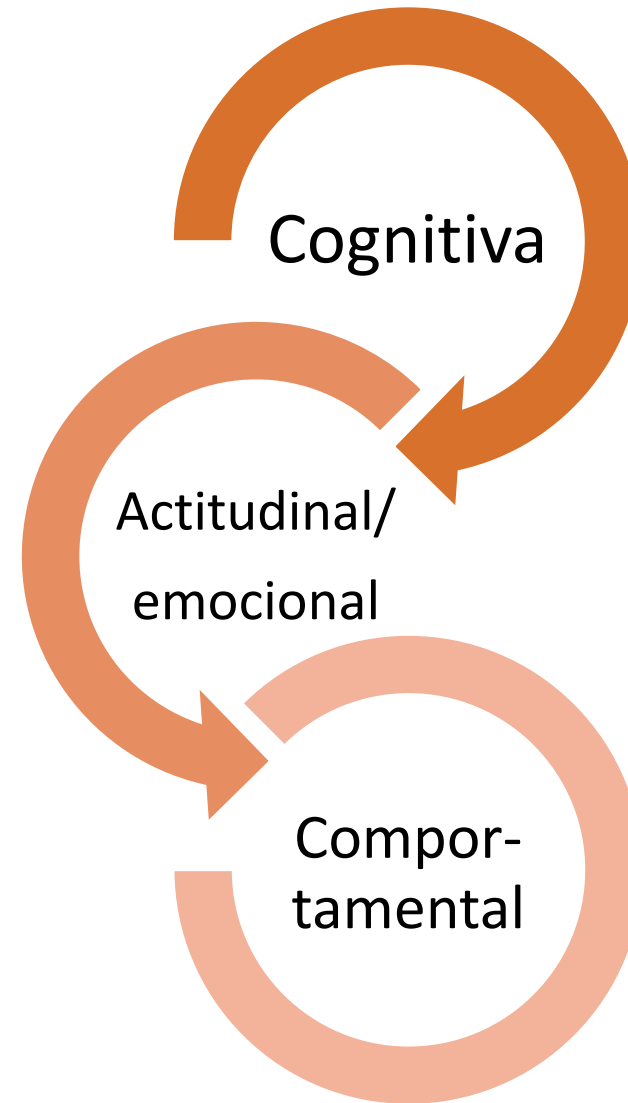

A l'escola. Què podem fer?

- Departament d'Educació (2023):
 - **Revisar els saber** des d'una perspectiva de gènere.
 - **Fomentar l'educació afectiva i sexual.** d'una manera inclusiva, integral i lliure.
 - Programar **activitats coeducatives transversals** (no puntuals).
 - **Identificar i intervenir en situacions de violència** o discriminació per raó de gènere, orientació sexual o d'altres.

A l'escola i a la
universitat...
Com?

Per inspirar-se...

Resultats a educació secundària

Alguns resultats de l'estudi de Gavaldà, Llos i Sànchez (2022:13) respecte als elements facilitadors i de resistència per introduir la perspectiva de gènere en l'educació:

	<i>Resistències</i>	<i>Facilitadors</i>
Alumnat	Algunes masculinitats reticents (especialment nois)	Motivació i empoderament per part de l'alumnat
	Incoherència entre actituds a l'aula i fora de l'aula	Alumnat sensibilitzat i implicat en els feminismes
	Lideratges a l'aula d'alumnat amb un discurs detractor	Lideratges a l'aula d'alumnat amb un discurs feminista
Professorat	Incapacitat per identificar les injustícies de gènere	Capacitat per identificar i treballar les injustícies de gènere
	Falta de recursos i habilitats docents	Formació en pedagogies feministes prèvia
	<i>Burnout</i> de l'equip impulsor	Equip impulsor motivat
	Poca organització i implicació del professorat	Existència de comissió de coeducació
Equip directiu (organització del centre)	Rigidesa del currículum i biaix dels materials	Metodologies horitzontals i inclusives
	Alta càrrega de treball	Reconeixement del temps dedicat a la coeducació
	No prioritat per a l'equip directiu	Suport i compromís de l'equip directiu
Famílies i entorn	Temes controvertits per a algunes famílies	Presència i implicació de les famílies
	Relació o no amb l'Ajuntament i/o entitats	

L'alumnat en pràctiques... Pròxima generació

Esteu en formació... Pregunteu-vos:

- 1) Quins coneixements i eines hauríeu d'adquirir al grau per incorporar la perspectiva de gènere i atendre a la diversitat en el marc d'una escola inclusiva?
- 2) Quins reptes tenim pendents en la formació docent en temes d'igualtat de gènere i diversitat afectiva-sexual? I en prevenció de la violència de gènere?

L'alumnat en pràctiques... Pròxima generació

Què esperem de vosaltres com a futura generació de docents?

(Barrientos et al., 2018):

- Reflexionar i obrir discussions amb perspectiva de gènere sobre l'escola, el currículum, pràctiques pedagògiques, materials i avaluacions.
- Capacitat de reconèixer les desigualtats, actituds sexistes i micromasclismes. I això implica una alta capacitat d'**OBSERVACIÓ**.
- Identificar els discursos dels diferents agents educatius respecte a la masculinitat i feminitat.
- Qüestionar els estereotips de gènere.
- Fer propostes que contribueixin a visibilitzar a les dones (la seva història i contribució als sabers), els drets del col·lectiu LGTBIQA+ i les noves masculinitats.

Per concloure

De la sensibilització a la reflexió crítica

"Les escoles no es desenvolupen impermeables a la societat, i la societat segueix sent masclista. Sovint, els discursos políticament correctes en relació a la igualtat ha provocat el fet que ningú es vulgui reconèixer la part masclista. La meva invitació és a que realment mirem el masclisme de cara, que hi dialoguem i que provoquem canvis reals en l'acompanyament als infants" (Casanova, 2016).

Fragment de "el diari de l'educació" <https://diarieducacio.cat/la-coeducacio-a-les-escoles-o-quan-realment-garantim-la-prevencio-de-les-violencias-de-genero/>

Il·lustració de Martin Tognola

Per saber més...

- Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya (AQU) (2019). Marco general para incorporar la perspectiva de género en la docencia universitaria. Barcelona. Disponible en: https://www.aqu.cat/doc/doc_25276332_1.pdf
- Barrientos, P., Montenegro, C. ., i Andrade, D. . (2022). Perspectiva de Género en Prácticas Educativas del Profesorado en Formación: Una Aproximación Etnográfica. *Revista Internacional De Educación Para La Justicia Social*, 11(1). <https://doi.org/10.15366/riejs2022.11.1.013>
- Barrientos, P., Andrade, D. i Montenegro, C. (2018). La formación docente en género y diversidad sexual: tareas pendientes. *Cuadernos de Educación*, 81. Disponible en: https://cuadernosdeeducacion.uahurtado.cl/historial/cuadernos_educacion_81/documentos/desarrollo_profesional_81.pdf
- Bolaños, L. M., i Jiménez, R. (2007). La formación del profesorado en género. *Revista de Investigación Educativa*, 25(1), 77–95. Recuperado a partir de <https://revistas.um.es/rie/article/view/96481>
- Gavaldà, X., Llos, B., i Sánchez, A. (2022). Pràctiques de referència en coeducació a Catalunya. *Revista Catalana de Pedagogia*, 21, 3-20. <https://doi.org/10.2436/20.3007.01.169>
- Garcia, J., Díaz, D. i Hernández, C. (2020). La transversalización de la perspectiva de género como una herramienta de intervención en educación. *Revista Investigium IRE: Ciencias Sociales y Humanas*, XI (1), pp. 69-82. Doi: <http://dx.doi.org/10.15658/INVESTIGIUMIRE.201101.06>
- Hendel, L. (2017). *Comunicación, infancia y adolescencia. Guía para periodistas. Perspectiva de género*. UNICEF: Argentina. Disponible en: https://www.unicef.org/argentina/sites/unicef.org/argentina/files/2018-04/COM-1_PerspectivaGenero_WEB.pdf
- Mateos, A. (2021). *La perspectiva de gènere per a la prevenció de la violència en relacions adolescents*. A Balsells, M.A., Vaquero, E. & Fernández-Rodrigo, L. (Coord.) *Teenpods. Càtedra Educació i Adolescència Abel Martínez Oliva*. Disponible en: <http://www.educacioiadolescencia.udl.cat/ca/teenpod-genere/>
- Mateos, A., Rodríguez, J., Fuentes-Peláez, N. i Urrea, A. (2021). *Capítulo 79. Prevención de la ceguera de género en la formación de los y las futuras profesionales de la acción socioeducativa: diseño y elaboración de cápsulas formativas multimedia con perspectiva de género*. En Santiago et al., *Investigación educativa en contextos de pandemia*. Madrid: Dykinson.
- Resa, A. (2021). La formación en igualdad de género en los grados de Educación Primaria. *Revista Electrónica Ineruniversitaria de Formación del Profesorado*, 24 (1), 13-27. Doi: <https://doi.org/10.6018/reifop.390951>
- Suberviola, I., Fernández, O., Barbed, N., i Juarros, L. (2021). *Guía educativa para la inclusión de la perspectiva de género en docencia e investigación. Ámbito de las Ciencias de la Educación*. La Rioja: Universidad de la Rioja.
- Verge, T., i Cabruja, T. (2017.) *La perspectiva de gènere en docència i recerca a les universitats de la Xarxa Vives. Situació actual i reptes de futur*. Xarxa Vives. <http://vives.org/PU3.pdf>

GRÀCIES PER LA VOSTRA ATENCIÓ

Dra. Ainoa Mateos
Universitat de Barcelona
Facultat d'Educació
Grup de recerca GRISIJ
Contacte: amateos@ub.edu

@AinoaMateos

<https://orcid.org/0000-0002-1159-9966>

Com citar aquesta presentació?

Mateos, A. (2022). Formar i educar amb perspectiva de gènere: En quin punt estem?. Barcelona: Dipòsit digital OMADO. Universitat de Barcelona.

Queda prohibit utilitzar total o parcialment les il·lustracions que apareixen en aquest power point. Crèdits de les il·lustracions: Martin Tognola

